

دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۲/۲۸

پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۴/۰۳

بررسی اولویت‌بندی ارزش‌های میراث معماری و شهرسازی مجموعه میدان نقش جهان اصفهان

محمود قلعه‌نویی* محمد تقی پیربابایی** الناز سلطان احمدی***

نسرین محسن حقیقی****

چکیده

میراث فرهنگی هر کشوری، نشان‌دهنده فرهنگ، تاریخ و پیشینه یک ملت است که دارای ارزش‌های مختلفی از جمله ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی و تاریخی است، اما ارزیابی میراث از دید ارزش‌های نهفته در آن صورت نمی‌گیرد؛ بنابراین در برنامه‌ریزی برای حفاظت و نگهداری و یا بهره‌برداری از این میراث، ممکن است گاه ارزش‌هایی نادیده انگاشته شوند. از طرفی محدودیت در بودجه، زمان و نیروی انسانی، باعث الزام یک برنامه اولویت‌بندی اقدام است. در این راستا، ارائه یک اولویت‌بندی تخصصی از ارزش‌های نهفته در میراث از دید متخصصین حوزه مرمت، معماری و شهرسازی جهت تجزیه و تحلیل ارزش‌های میراث معماری و شهرسازی، ضروری می‌نماید. از این‌رو هدف پژوهش حاضر، ارزیابی ارزش‌های مستتر در میدان نقش جهان اصفهان به عنوان یک میراث ارزشمند و دارای اهمیت تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی به منظور اولویت‌بندی اقدام جهت حفاظت و برنامه‌ریزی برای عناصر آن است. در این راستا، پژوهش حاضر به شیوه‌ای توصیفی-تحلیلی و پیمایشی با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و با روش ANP، به شناخت و اولویت‌بندی ارزش‌های میراث معماری و شهرسازی در میدان نقش جهان با تأکید بر نظر متخصصین پرداخته است. نتایج حاصل از بررسی‌ها نشان داد که فضای شهری میدان نقش جهان، اولویت اول، عمارت عالی‌قاپو در اولویت دوم، مسجد شیخ لطف‌الله در اولویت سوم، مسجد امام در اولویت چهارم و بازار قیصریه در اولویت پنجم به لحاظ ارزشی قرار دارند. اولویت ارزش‌های هر یک از مکان‌های میراثی، نشان از اولویت مداخله در خصوص سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها است.

کلیدواژه‌ها: میراث معماری و شهرسازی، اولویت مداخله، اولویت‌بندی ارزش، عناصر میدان نقش جهان اصفهان

* m.ghalehnoee@au.ac.ir

** Pirbabaei@tabriziau.ac.ir

*** esoltanahmadi@yahoo.com

**** nassy.moha@yahoo.com

* دانشیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان.

** دانشیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز.

*** کارشناسی ارشد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز.

**** کارشناسی ارشد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان.

مقدمه

میراث فرهنگی هر کشوری، بیانگر پیشینه تاریخی و هویت یک ملت در طول ادوار مختلف است. میراث معماری و شهرسازی در این میان با داشتن تجسم کالبدی، دارای ارزش‌های مختلفی است که از آن جمله می‌توان به ارزش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن اشاره کرد. وجود ارزش‌های مختلف میراث فرهنگی و نیز این مسأله که میراث فرهنگی تنها متعلق به نسل کنونی نبوده و همان‌گونه که ما میراث را از گذشتگان خود به‌ارث برده‌ایم، نسل‌های آینده نیز در آن سهم دارند، لزوم حفاظت از آن را روشن می‌سازد. از طرفی، محدودیت در منابع و امکانات از جمله محدودیت بودجه، نیروی انسانی متخصص و محدودیت زمانی، لزوم اولویت‌بندی برای مداخله و حفاظت از آثار را روشن می‌سازند. موضوع ارزش‌های میراث فرهنگی و اولویت‌بندی آنها جهت تبیین اقدامات علمی و عملی پایدار، فعالیت مهمی در راستای حفاظت و سرمایه‌گذاری بر روی آنها است و بر ارائه یک اولویت‌بندی تخصصی جهت تجزیه و تحلیل ارزش‌های میراث تأکید دارد. دسته‌بندی ارزش‌های میراث فرهنگی به‌منظور اتخاذ تصمیمات آگاهانه، مبنی بر چگونگی حفاظت بهینه و اقدامات مبتنی بر ارزش آثار، صورت گرفته است. طبقه‌بندی ارزش‌ها، رهنمون کارشناسان حفاظت در نیل به زبانی مشترک برای بیان ارزش‌های میراث و مد نظر قرار دادن منافع همه افراد مرتبط با این آثار است (Avrami & Mason, 2000). از دیگر مزایای این امر، ایجاد چارچوبی انعطاف‌پذیر برای سنجش و ارزیابی مداخلات در آثار است. بر مبنای چنین چارچوبی، می‌توان ارزش‌های موجود در یک اثر را ارزیابی و اولویت‌بندی کرد و اقدامات لازم را بر اساس ارزش‌های شناخته‌شده تنظیم نمود؛ هم‌چنین مقایسه آثار گوناگون و اقدامات انجام‌شده در آنها با یکدیگر سهولت می‌یابد. در نتیجه با مدیریت یکپارچه ارزش‌ها، تصمیم‌گیری مناسب و دقیق برای سرمایه‌گذاری در اقدامات مربوط به میراث، امکان‌پذیر می‌شود (صالحی سورمقی، ۱۳۹۳). این مسأله که ارزش‌های میراث فرهنگی کدام هستند و به‌لحاظ اولویت‌بندی، از چه سلسله مراتبی برخوردار بوده، خود نیازمند بررسی و ارزیابی نظرات متخصصین حوزه است. میدان نقش جهان به‌عنوان یکی از مجموعه‌های باارزش و هویت‌بخش فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان محسوب می‌شود که به‌لحاظ اهمیت فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و میراث معماری و شهرسازی، از گنجینه‌های ارزشمند ایران است و این موضوع، خود اهمیت بررسی ارزش‌های نهفته در آن را مشخص می‌سازد. در این راستا، پژوهش حاضر با به‌کارگیری روش توصیفی و به‌شیوه کتابخانه‌ای و مطالعات اسنادی، پس از بررسی موضوعات و

مفاهیم مرتبط با ارزش‌های میراث معماری و شهرسازی، به ارائه دسته‌بندی جدید مورد نظر پژوهش پرداخته و سپس به شناخت و اولویت‌بندی ارزش‌های مجموعه میراث معماری و شهرسازی میدان نقش جهان اصفهان با به‌کارگیری روش تحلیل شبکه‌ای (ANP) و با تأکید بر نظر متخصصین در زمینه مرمت، معماری و شهرسازی می‌پردازد. سؤال مورد نظر این پژوهش به این شرح است که اولویت‌بندی ارزش‌های میراث معماری و شهرسازی مجموعه میدان نقش جهان اصفهان از دید متخصصین به چه صورتی است؟ چرا که اولویت ارزش‌های هر یک از مکان‌های میراثی مجموعه میدان نقش جهان اصفهان می‌تواند در اولویت مداخله به‌منظور سیاست‌گذاری در رابطه با حفاظت، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های شهرسازی، مفید و مؤثر واقع شود.

ادبیات موضوع

پیشینه تحقیق

توجه به مسأله ارزش در مبحث میراث را شاید بتوان به سند نارا منسوب دانست. سند نارا، در کنفرانسی با همکاری یونسکو، ایکوموس و ایکروم و به‌دعوت اداره امور فرهنگی ژاپن در سال ۱۹۹۴ به تصویب رسید. این سند به‌منظور اصالت بخشیدن و هویت دادن به ارزش‌ها و میراث‌های ملی و محلی، به بسط منشور ونیز پرداخته و به جنبه‌های منفی جهانی شدن، یکسان‌سازی و تسلط بر فرهنگ گروه‌های اقلیت تأکید نموده است. رندال ماسون (۲۰۰۲) به‌عنوان یک شهرساز (برنامه‌ریز شهری)، در راستای مفهوم ارزش و ارزیابی آن و اتخاذ شیوه‌های حفاظتی، تحقیق بسیاری نموده و حاصل کارهای وی، انتشار مقالاتی بسیار در این راستا است. وی در یکی از مقالات خود با عنوان "ارزیابی ارزش‌ها در برنامه‌ریزی حفاظتی: (موضوعات و گزیده‌های رویه‌ای)" می‌نویسد: ارزیابی ارزش‌های نسبت‌داده‌شده به میراث، فعالیت مهمی در هر گونه کوشش برای حفاظت است. یک ارزیابی همه‌جانبه از ارزش‌های میراث و تلفیق ارزش‌های مختلف، به بهبود برنامه‌ریزی و مدیریت حفاظتی بیشتر پایدار منجر می‌شود.

در کنار نظریه‌پردازان حوزه ارزش میراث، مؤسسه‌ای به‌نام گتی نیز به انتشار مطالبی با عنوان "ارزیابی ارزش‌های میراث فرهنگی" (۲۰۰۲) پرداخته است. در این کتاب، پنج مقاله با این عناوین قرار گرفته‌اند: ارزیابی ارزش‌ها در برنامه‌ریزی حفاظتی، مقاله روش‌های قوم‌نگاری - انسان‌شناختی برای ارزیابی ارزش‌های فرهنگی در حفاظت از میراث، ارزیابی اقتصادی از

و مداخله بر اساس ارزش‌های آنها می‌پردازد. نژاد ابراهیمی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان "ارزش و ارتباط آن با رویکرد مداخله در آثار فرهنگی - تاریخی"، با همکاری محمدرضا پور جعفر، مجتبی انصاری و پیروز حناچی، به بررسی و مطالعه در حوزه ارزش پرداخته‌اند. وی در این پژوهش، به تبیین مفهوم ارزش و توضیح تفصیلی آن، ارائه دسته‌بندی مورد نظر و همچنین، به مطالعه سیر تحول قوانین و توجه به میراث فرهنگی در ایران پرداخته و در نهایت، به این موضوع اشاره کرده است که نوع ارزش‌ها، در اتخاذ روش و رویکردهای ارزش‌محور و حفاظتی، تأثیر بسزایی دارند. پیروز حناچی با همکاری عباس آذری و سعید محمود کلایه (۱۳۹۲)، به بررسی و اولویت‌دهی ارزش‌ها در مقاله‌ای با عنوان "مدیریت ارزش‌گذاری در بافت‌های تاریخی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی نمونه موردی: مطالعه محور تاریخی خیابان لاله‌زار" پرداخته‌اند. مطالعه مفهوم ارزش و پیشینه ارزش‌گذاری و اولویت‌گذاری و روند مدیریتی آنها با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی در راستای ارزش‌گذاری نقاط با ارزش شهری، نقطه قوت این مقاله است. نقطه مشترک پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین، پرداختن به مسأله ارزش در بررسی و ارزیابی آثار است، اما مهم‌ترین وجه تمایز آن، ارائه دسته‌بندی جامع از ارزش‌های مستتر در میراث معماری و شهرسازی و نیز ارزیابی تمامی ابعاد ارزش و نه پرداختن به یک یا دو بعد از مسأله ارزش است. نکته مهم دیگر این است که ارزیابی صورت گرفته در این پژوهش، توسط متخصصین امر و آشنا با ارزش‌های میدان نقش جهان بوده است. از طرفی، علی‌رغم مطالعات مفیدی که در زمینه نظری موضوع صورت گرفته، در عمل، پروژه‌های اندکی به صورت مستقیم و ارزش‌محور به بررسی موضوع پرداخته‌اند. لذا این پژوهش می‌تواند ما را در رسیدن به ارتباط بین ارزش‌های نهفته در میراث معماری و شهرسازی و نقش آن در خصوص اولویت‌بندی ارزش‌ها در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های حفاظتی، یاری نماید.

روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ هدف، از نوع کاربردی-توسعه‌ای و به لحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. اطلاعات به دو شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی در بخش بررسی مبانی نظری مرتبط با موضوع ارزش‌های میراث معماری و شهری جهت حصول معیارها و زیرمعیارهای ارزیابی و به صورت پیمایشی در قالب پرسش‌نامه با تشکیل تیم ۳۰ نفره از کارشناسان و دست‌اندرکاران حوزه میراث فرهنگی و گردشگری در زمینه‌های مردم‌شناسی (۳)

میراث فرهنگی، بی‌احساس نبودن و حساس بودن در ارتباط با استخراج ارزش‌های محیطی، مفاهیم پایداری و سرمایه در اقتصاد میراث فرهنگی. دیوید ترزبای (۲۰۰۶) در مقاله دیگری تحت عنوان "ارزش میراث"، به تبیین ابعاد مختلف و گونه‌شناسی ارزش در میراث فرهنگی به‌ویژه ارزش‌های فردی در مقابل ارزش‌های جمعی و ارزش‌های خصوصی در برابر ارزش‌های عمومی می‌پردازد. پروژه اسکارپمنت ماین (EMP)^۱-ارزیابی ارزش‌های میراث تاریخی (۲۰۱۰)، یکی از نمونه‌های اجراشده‌ای که در ادامه دو پروژه ماقبل خود جهت ارزیابی میراث تاریخی در همان منطقه انجام شده بود، است که حاوی اطلاعات بیشتری در ارتباط با ارزش‌های میراث تاریخی است که به‌وسیله زیرساخت‌ها در مشارکت با EMP انجام شده بوده. پروژه باززنده‌سازی منطقه لنزداونپارک^۲ (۲۰۱۰) تحت عنوان "شرح ارزیابی تأثیر ارزش‌های فرهنگی و میراث" که به شهرداری شهر اتاوا ارائه شده است، یکی دیگر از پروژه‌هایی بوده که نخست به تبیین ارزش‌های سایت یادشده پرداخته و سپس سیاست‌های حفاظت را مبتنی بر همان ارزش‌ها تدوین کرده است. تیرون و کیگین^۳ (۲۰۰۷) در پژوهش خود تحت عنوان "تطبیق ارزش‌های بومی میراث فرهنگی در ارزیابی منابع: منطقه یک پیپورک پنینسولاو مواری-دارلینگ بیسین، استرالیا"، به تطبیق ارزش‌های بومی میراث فرهنگی در ارزیابی و ارزش‌گذاری میراث فرهنگی می‌پردازند. آنها در همین راستا، روش‌های مختلف ارزیابی ارزش‌های میراث را بیان کرده و از ابعاد مختلف و در دو نمونه موردی تحلیل می‌نمایند. حجت (۱۳۸۰) در کتاب خود تحت عنوان "میراث فرهنگی در ایران، سیاست‌ها برای یک کشور اسلامی"، به وضعیت حفاظت از میراث فرهنگی در ایران قبل و بعد از انقلاب مشروطه پرداخته؛ که از جمله اولین اقدامات تئوریک در زمینه حفاظت و توجه به ارزش‌های میراث فرهنگی در ایران است. رهنما (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان "شناسایی نقاط باارزش شهری در مشهد"، با بررسی ارزش‌های شهری، به شناسایی ۵۳ نقطه باارزش در سه نوع الگوی پراکنش محوری، محوطه‌ای و بنا به لحاظ مذهبی، گردشگری، تجاری، تاریخی، اجتماعی، کالبدی، فرهنگی و آموزشی و سیاسی پرداخته و راه‌حل‌های پیشنهادی را برای نحوه مداخله در فرآیند احیای این عناصر، ارائه کرده است. خانم فاطمه مهدی‌زاده (۲۰۰۸) در پژوهش خود تحت عنوان "ارج نهادن به بناهای تاریخی بر اساس ارزش‌های آنها"، به درجه‌بندی بناهای تاریخی بر اساس ارزش‌های موجود در آنها پرداخته است، سپس به معرفی و تعیین ارزش‌های نهفته در میراث معماری و در نهایت، به اولویت‌بندی اقدام

نفر)، مطالعات تاریخ معماری و شهرسازی، حفاظت و مرمت میراث معماری و شهری (۷ نفر از دانشجویان دکتری مرمت بنا و مرمت شهری)، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در حوزه میراث فرهنگی و گردشگری (۳ نفر از کارکنان دفتر میراث فرهنگی واقع در میدان نقش جهان)، باستان‌شناسی (۵ نفر از دانشجویان دکتری باستان‌شناسی)، اعضای هیأت علمی پژوهشگاه میراث فرهنگی و هیأت علمی دانشگاه در زمینه مرمت، معماری و شهرسازی (۱۱ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه هنر اصفهان) گردآوری شده‌اند. تمامی متخصصین از شهر اصفهان بوده و حداقل یک‌بار در میدان نقش جهان حضور داشته و دارای اطلاعات کافی در ارتباط با فضا و عناصر بوده‌اند.

پس از تشکیل گروه، تعیین هدف و مشخص نمودن معیارها و زیرمعیارها و گزینه‌های مورد بررسی، ساختار شبکه‌ای تشکیل شده و بر اساس الگوریتم اجرایی جهت تعیین وزن معیارها و زیرمعیارها، به تعداد متخصصان، پرسش‌نامه تدوین شد؛ سپس کلیه پرسش‌نامه‌ها جهت ترکیب در نرم‌افزار Super Decisions برای تجزیه و تحلیل و اولویت‌بندی ارزش‌های مجموعه میدان نقش جهان اصفهان، مورد بررسی قرار گرفتند تا امتیاز نهایی به معیارها و زیرمعیارها داده شود. نرخ ناسازگاری ۰.۰۵، نشان از قابل قبول بودن سازگاری سیستم و صحت محاسبات و نتایج حاصل از اولویت‌بندی در مدل داده شده است. با مطالعه ادبیات نظری، موضوع ارزش‌ها و زیرارزش‌ها

جدول ۱. ارزش‌ها و زیرارزش‌ها از دید افراد مختلف

افراد	ارزش‌ها	زیرارزش‌ها
Wells (2010)	ارزش‌های موضوعی	ارزش تاریخی/ارزش اطلاعاتی/ارزش هنری/ارزش یگانگی (ندرت)
	ارزش‌های تجربی	ارزش قدمت/ارزش تازگی/ارزش مکانی/ارزش الحاقی
	ارزش‌های اجتماعی-فرهنگی	ارزش نمادین/ارزش فنی/ارزش آموزشی/ارزش تفریحی/ارزش مذهبی (حسی)/ارزش هویتی/ارزش‌های الحاقی فرهنگی/ارزش کاربردی
Mehdizadeh (2011)	ارزش فرهنگی	-
	ارزش معماری	مصالح/همسایگی‌های بنا/ارزش‌های پیرایشی/تناسب موجود در بنا/تناسب توده و فضا/سبک خاص بنا/دکوراسیون و تزئینات
	ارزش تاریخی	-
	ارزش کمیابی و یگانگی	-
	ارزش قدمت	مقاومت و پابرجایی بنا در طول زمان
	ارزش سازه‌ای	مهارت‌ها و روش‌های استادانه در ساخت بنا/جزئیات و مصالح/تکنیک‌ها
	ارزش اقتصادی	توانایی در جذب توریست/سود روزانه حاصل از بنا
	ارزش مورد استفاده قرار گرفتن بنا	تناسب کاربری‌های جایگزین با کاربری‌های اولیه بنا
	سایر ارزش‌ها	زیبایی/نمادین بودن بنا/ارزش اجتماعی/ارزش باستان‌شناسی/ارزش اطلاعات بایگانی‌شده/ارزش اهمیت داشتن و اصلیت بنا/اسرارآمیز بودن/استنادات و تحقیقات صورت گرفته راجع به بنا/ظرافت ناشی از کنار هم قرار گرفتن ابنیه
Reigl (1902) in Dowson (2005)	ارزش قدمت/ارزش تاریخی/ارزش یادبودی/ارزش کاربردی/ارزش تازگی	
Lipe (1984) in Mason (2002)	ارزش اقتصادی/ارزش زیبایی‌شناختی/ارزش پیوندی-نمادین/ارزش اطلاعاتی	
Burra Charter	ارزش زیبایی‌شناختی/ارزش تاریخی/ارزش علمی/ارزش اجتماعی	
English Heritage	ارزش فرهنگی/ارزش آموزشی/ارزش اقتصادی/ارزش سندیت/ارزش تفریحی/ارزش زیبایی‌شناختی	
Mason (2002)	ارزش‌های اجتماعی-فرهنگی	ارزش تاریخی/ارزش فرهنگی-نمادی/ارزش اجتماعی/ارزش روحانی-مذهبی/ارزش زیبایی‌شناسی
	ارزش‌های اقتصادی	ارزش کاربردی/ارزش غیر کاربردی/ارزش موجودیت/ارزش اختیاری/ارزش میراثی

ادامه جدول ۱. ارزش‌ها و زیرارزش‌ها از دید افراد مختلف

افراد	ارزش‌ها	زیرارزش‌ها
Feilden (1982)	ارزش‌های احساسی (هیجانی)	اعجاب/ هویت/ تداوم/ روحانی و نمادین
	ارزش فرهنگی-تربیتی	اسنادی/ تاریخی/ باستان‌شناختی-قدمت-کمیابی/ زیبایی‌شناختی و نمادین/ معماری/ فضای شهری- محیط طبیعی- بوم‌شناختی/ علمی و تکنولوژی
	ارزش کاربردی	ارزش کارکردی/ ارزش اقتصادی/ ارزش اجتماعی/ ارزش آموزشی/ ارزش قومی و سیاسی
حجت (۱۳۸۰)	ارزش‌های علمی	ارزش‌های بوم‌شناختی، ارزش‌های اسنادی
	ارزش‌های تاریخی	ارزش‌های باستان‌شناختی
	ارزش‌های احساسی	ارزش‌های تداوم فرهنگی، هویت، قدمت و ندرت
		ارزش‌های معمارانه، محیط شهری، محیط طبیعی
فیلدن و یوکیلتو (۱۳۸۶)	ارزش‌های فرهنگی	ارزش هویت/ ارزش فنی یا هنری نسبی/ ارزش نادر بودن
	ارزش‌های اجتماعی-اقتصادی معاصر	ارزش اقتصادی/ ارزش کارکردی/ ارزش آموزشی/ ارزش اجتماعی/ ارزش سیاسی
نژاد ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۲)	ارزش‌های با ماهیت کاربردی	ارزش آموزشی/ ارزش گردشگری/ ارزش اقتصادی/ ارزش فنی-ساختاری/ ارزش تاریخی/ ارزش هنری
	ارزش‌های با ماهیت معنوی	ارزش سیاسی/ ارزش اجتماعی/ ارزش عاطفی/ ارزش فرهنگی/ ارزش هویتی
حناچی و پورسراجیان (۱۳۹۴)	ارزش‌های تاریخی	ارزش‌های تاریخی حاصل از فرآیند ساخت اثر (کیفیت ایده، کیفیت طراحی، کیفیت اجرا، کیفیت ارتباط با طبیعت)، ارزش‌های تاریخی تجدیدنپذیر و منحصر به فرد
	ارزش‌های فرهنگی	ارزش اعتقادی/ هویتی/ ناشی از قدمت/ تداوم خاطرات جمعی/ وحدت در عین تنوع
	ارزش‌های روز	ارزش اقتصادی و تجاری/ عملکردی/ مقطعی

(نگارندگان)

روش تحلیل شبکه‌ای (ANP) با توجه به این که ارتباطات پیچیده بین عناصر تصمیم را با ساختار شبکه‌ای در نظر گرفته و دارای سادگی، انعطاف‌پذیری و قابلیت به کارگیری معیارهای کمی و کیفی به طور هم‌زمان است و همچنین، قابلیت بررسی سازگاری در قضاوت‌ها و امکان رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها و نیز در نظر گرفتن وابستگی متقابل بین عناصر تصمیم (معیارها، زیرمعیارها و گزینه‌ها) را دارا بوده و نگرش دقیقی نسبت به مسائل پیچیده دارد (زبردست، ۱۳۸۹: ۷۹)، مورد نظر این پژوهش قرار گرفته و شامل مراحل زیر است:

الف) تبیین مدل

- ب) تشکیل ماتریس‌های مقایسه‌ای و کنترل سازگاری آنها
- مقایسه دودویی معیارهای اصلی
 - مقایسه دودویی وابستگی‌های درونی معیارهای اصلی
 - مقایسه دودویی زیرمعیارهای هر یک از معیارهای اصلی
 - مقایسه دودویی وابستگی‌های درونی زیرمعیارها
 - مقایسه دودویی ارجحیت گزینه‌ها (جدول ۳)

از دید افراد مختلف مورد بررسی قرار گرفت که در جدول ۱ آورده شده است.

دسته‌بندی‌های مختلفی تا کنون از ارزش‌ها و زیرارزش‌های میراث معماری و شهرسازی صورت گرفته‌اند. پژوهش حاضر با مطالعه ادبیات نظری موضوع و بررسی نظرات اندیشمندان مختلف، ارزش‌های تاریخی، احساسی، اجتماعی- فرهنگی و علمی- کاربردی را جهت ارزیابی، انتخاب کرده است. هر چند این دسته‌بندی نیز جامع و مانع نیست، ولی نظر به موضوع پژوهش و نمونه مورد مطالعه، سعی شده است که ارزش‌ها و زیرارزش‌هایی که بیشترین ارتباط را با فضای مورد مطالعه دارند، انتخاب شوند. زیرارزش‌ها در نمودار ۱ آورده شده‌اند. نمونه مورد مطالعه جهت تعیین اولویت‌بندی ارزش‌های میراث فرهنگی، مجموعه عناصر و فضاهای میدان نقش جهان اصفهان شامل مسجد امام، مسجد شیخ لطف‌الله، عمارت عالی‌قاپو، بازار قیصریه و فضای شهری میدان نقش جهان اصفهان است (جدول ۲).

ج) محاسبه سوپر ماتریس حد
- تشکیل سوپر ماتریس ناموزون

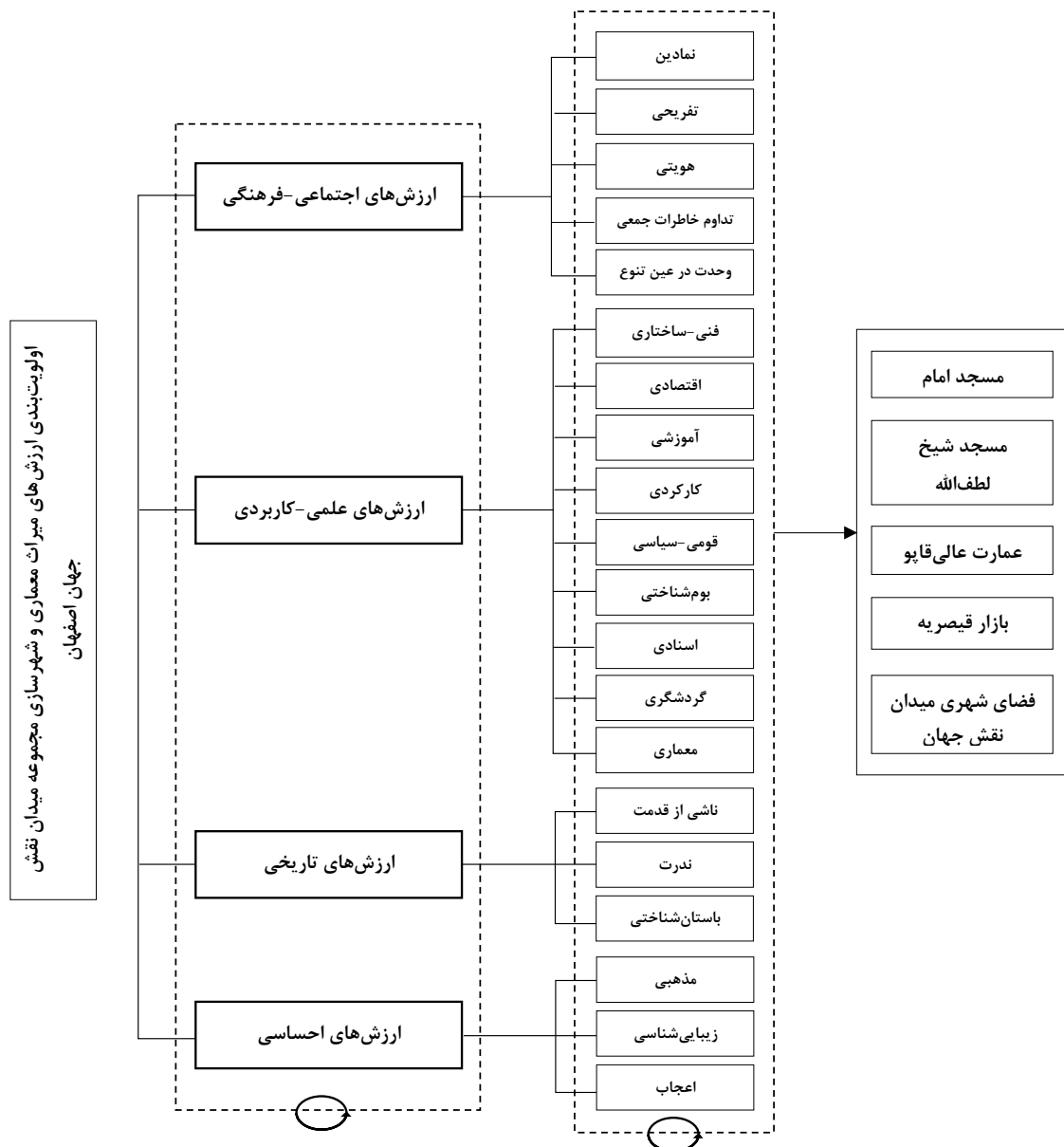
یافته‌ها

در جدول ۴، وابستگی‌های درونی معیارها نسبت به هم با علامت (*) نشان داده شده‌اند و نیز تمام زیرمعیارها نسبت به هم جهت مقایسه دودویی آنها با یکدیگر، دارای وابستگی درونی هستند.

در جدول ۵، ارزیابی‌های مربوط به ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش علمی-کاربردی برای هر ۵ مؤلفه مورد مطالعه، آورده شده‌اند. با توجه به جدول ۵، مشخص شد که فضای شهری

میدان نقش جهان به‌عنوان کلیتی یکپارچه به‌لحاظ ارزش‌های فنی-ساختاری، اقتصادی، آموزشی، قومی-سیاسی، بوم‌شناختی، گردشگری و معماری، بالاترین ارزش را کسب کرده است. به‌لحاظ ارزش اسنادی، همه مؤلفه‌ها غیر از بازار قیصریه، از ارزش برابر برخوردار هستند. به‌لحاظ ارزش کارکردی، بازار قیصریه، بالاترین امتیاز را کسب کرده و این به‌علت فعالیت‌های تجاری زنده موجود در بستر بازار قیصریه است.

در جدول ۶، ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش تاریخی در ارتباط با مؤلفه‌های مورد مطالعه آورده شده است. با توجه به این که زمان احداث میدان نقش جهان و مؤلفه‌ها تقریباً در یک دوره بوده است، بنابراین تمامی مؤلفه‌ها از ارزش ناشی از

نمودار ۱. ساختار شبکه‌ای (معیارها، زیرمعیارها و گزینه‌ها) (نگارندگان)

امام، بالاترین امتیاز را کسب کرده و این به دلیل انجام اعمال مذهبی مانند دایر کردن نماز جماعت و فعال بودن مسجد امام است. به لحاظ ارزش های زیبایی شناسی و اعجاب، فضای شهری میدان نقش جهان، در رتبه اول قرار گرفته است.

نتایج حاصل از مقایسه های زوجی معیارها و زیرمعیارها در ارتباط با گزینه ها، به اولویت بندی ارزش های مکانی میراثی مطابق جدول ۹ منتهی شده است. با توجه به جدول ۹ مشخص می شود که فضای شهری میدان نقش جهان با تأثیر گذاشتن و تأثیر پذیرفتن از ۴ مؤلفه منفرد دیگر به لحاظ ارزش های مورد بررسی، بالاترین امتیاز را گرفته است. در ارتباط با ارزش اجتماعی-فرهنگی؛ عمارت عالی قاپو، مسجد شیخ لطف الله، بازار قیصریه و مسجد امام به ترتیب بیشترین تا کمترین امتیاز را کسب کرده اند. در ارزش علمی-کاربردی؛ بعد از کلیت میدان، عمارت عالی قاپو، مسجد امام، بازار قیصریه و مسجد شیخ لطف الله

قدمت یکسانی برخوردار بوده اند. فضای میدان نقش جهان، بالاترین امتیاز را به لحاظ ارزش ندرت و باستان شناختی کسب کرده و این، نشان دهنده اهمیت کلیت واحد میدان به عنوان یک مؤلفه منحصر به فرد است.

جدول ۷، نشان دهنده بررسی ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش اجتماعی-فرهنگی است. به لحاظ ارزش نمادین، مسجد امام، بالاترین امتیاز را به خود گرفته است. فضای میدان نقش جهان به لحاظ ارزش های تفریحی، هویت، تداوم خاطرات جمعی و وحدت در عین تنوع، بالاترین امتیازها را گرفته است. این نشان می دهد که تقریباً به لحاظ ارزش اجتماعی-فرهنگی، فضای شهری میدان نقش جهان در مجموع از وزن بیشتری برخوردار است. ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش احساسی در ارتباط با ۵ مؤلفه مورد بررسی، در جدول ۸ نشان داده شده است. با توجه به این جدول مشخص شد که به لحاظ ارزش مذهبی، مسجد

جدول ۲. عناصر میدان نقش جهان

عناصر	توضیحات	منابع
مسجد امام	ساختمان مسجد امام در سال ۱۰۲۰ ق. آغاز شده و معمار آن، یکی از بزرگ ترین معماران ایران؛ استاد علی اکبر اصفهانی است.	(معماریان، ۱۳۸۶)
مسجد شیخ لطف الله	مسجد شیخ لطف الله برای شیخ لطف الله؛ یکی از دانشمندان زمان شاه عباس، به وسیله معمار بزرگ؛ استاد محمدرضا اصفهانی، در بین مهر و موم های ۱۰۲۸-۱۰۱۲ هجری ساخته شد.	
کاخ عالی قاپو	کاخ عالی قاپو در اوایل سده یازدهم هجری تکمیل شد و جایگاه اداره امور کشور و دربار پادشاه بوده است.	
سردر بازار قیصریه	سردر بازار قیصریه که در شمال میدان امام واقع شده، در فاصله سال های ۱۰۱۱ تا ۱۰۲۹ هجری قمری احداث شده است و یکی از نفیس ترین نقاشی های مربوط به دوران صفویه را نشان می دهد.	
فضای شهری میدان نقش جهان	فضای شهری میدان نقش جهان با در برگرفتن ۴ عنصر کلیدی و مهم، به عنوان یک کلیت به هم پیوسته عمل می کند.	(URL: 1)

(نگارندگان)

به ترتیب بیشترین تا کمترین امتیازها را آورده‌اند. در ارتباط با ارزش تاریخی؛ عمارت عالی قاپو، بازار قیصریه، مسجد شیخ لطف‌الله و مسجد امام به ترتیب بیشترین تا کمترین امتیازها را داشته‌اند و در بررسی ارزش احساسی نیز مشخص شد که

مسجد شیخ لطف‌الله، مسجد امام، عمارت عالی قاپو و بازار قیصریه به ترتیب بیشترین امتیازها را کسب کرده‌اند. در همین راستا و با توجه به نتایج جداول مستخرج از ارزش، در خصوص روش ANP در رابطه با محدوده مورد

جدول ۳. مقیاس ۹ کمیته ساعتی برای مقایسه دودویی

امتیاز	تعریف
۱	ترجیح یکسان
۳	کمی مرجع
۵	ترجیح بیشتر
۷	ترجیح خیلی بیشتر
۹	کاملاً مرجع
۸،۶،۴،۲	ترجیحات بینابین

(زبردست، ۱۳۸۰: ۱۷)

جدول ۴. وابستگی معیارهای اصلی به یکدیگر

معیارها	ارزش اجتماعی-فرهنگی	ارزش علمی-کاربردی	ارزش تاریخی	ارزش احساسی
ارزش اجتماعی-فرهنگی	-	*	*	*
ارزش علمی-کاربردی	*	-	*	*
ارزش تاریخی	*	*	-	*
ارزش احساسی	*	*	*	-

(نگارندگان)

جدول ۵. ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش علمی-کاربردی در ارتباط با مکان‌های میراثی

مکان	زیرمعیار	ارزش علمی-کاربردی							
		فنی-ساختاری	اقتصادی	آموزشی	کارکردی	قومی-سیاسی	بوم‌شناختی	اسنادی	گردشگری
بازار قیصریه	۰،۰۵۰۴۹	۰،۲۲۲۲۲۲	۰،۰۶۸۷۳۷	۰،۲۸۴۶۴۳	۰،۰۵	۰،۰۷۱۳۹۷	۰،۰۵	۰،۲۰۳۰۹۷	۰،۰۶۲۵
عمارت عالی قاپو	۰،۲۷۷۹۵۹	۰،۰۵۵۵۵۶	۰،۱۹۶۸۰۹	۰،۰۳۰۴۶۱	۰،۲	۰،۰۴۳۶۷۶	۰،۱۵	۰،۲۰۳۰۹۷	۰،۱۸۷۵
مسجد امام	۰،۰۳۳۹۰۷	۰،۱۱۱۱۱۱	۰،۱۹۶۸۰۹	۰،۱۳۲۱۳۶	۰،۲	۰،۱۹۲۴۶۳	۰،۱۵	۰،۰۴۱۱۶	۰،۰۶۲۵
مسجد شیخ لطف‌الله	۰،۱۳۷۶۴۵	۰،۱۱۱۱۱۱	۰،۰۳۷۶۴۵	۰،۰۵۲۷۶	۰،۰۵	۰،۱۹۲۴۶۳	۰،۱۵	۰،۰۵۲۶۴۶	۰،۱۸۷۵
فضای شهری میدان نقش جهان	۰،۳۱۱۲۴۵	۰،۱۵۸۲۳۵	۰،۲۱۵۴۵۵	۰،۱۷۹۸۲۲	۰،۴	۰،۲۳۱۴۲۹	۰،۱۵	۰،۲۳۳۳۳۳	۰،۲۰۶۴۴۳

(نگارندگان)

جدول ۶. ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش تاریخی در ارتباط با مکان‌های میراثی

مکان	زیرمعیار	ارزش تاریخی		
		ناشی از قدمت	ندرت	باستان‌شناختی
بازار قیصریه		۰،۱۲۵	۰،۰۵۵۸۰۲	۰،۱۶۶۶۶۷
عمارت عالی قاپو		۰،۱۲۵	۰،۲۴۵۸۹۶	۰،۱۶۶۶۶۷
مسجد امام		۰،۱۲۵	۰،۰۶۱۴۷۴	۰،۰۸۳۳۳۳
مسجد شیخ لطف‌الله		۰،۱۲۵	۰،۱۳۶۸۲۷	۰،۰۸۳۳۳۳
فضای شهری میدان نقش جهان		۰،۱۲۵	۰،۳۰۱۲۴۵	۰،۱۸۱۹۴۸

(نگارندگان)

جدول ۷. ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش اجتماعی- فرهنگی در ارتباط با مکان‌های میراثی

مکان	معیار	ارزش اجتماعی- فرهنگی			
	زیرمعیار	نمادین	تفریحی	هویت	تداوم خاطرات جمعی
بازار قیصریه		۰,۱۱۱۱۱۱	۰,۳۰۷۲۴۴	۰,۰۴۴۳۰۵	۰,۰۴۰۹۷۳
عمارت عالی قاپو		۰,۲۲۲۲۲۲	۰,۱۰۸۰۸۷	۰,۲۱۶۸۲۸	۰,۲۲۴۳۹۷
مسجد امام		۰,۵۵۵۵۵۵	۰,۰۴۲۳۳۴	۰,۱۱۹۴۳۳	۰,۱۱۷۳۱۵
مسجد شیخ لطف‌الله		۰,۱۱۱۱۱۱	۰,۰۴۲۳۳۴	۰,۱۱۹۴۳۳	۰,۱۱۷۳۱۵
فضای شهری میدان نقش جهان		۰,۴۴۴۴۴۴	۰,۳۸۹۶۹۷	۰,۲۵۸۶۱۵	۰,۲۸۰۴۸۳

(نگارندگان)

جدول ۸. ماتریس وزنی زیرمعیارهای ارزش احساسی در ارتباط با مکان‌های میراثی

مکان	معیار	ارزش احساسی		
	زیرمعیار	مذهبی	زیبایی‌شناسی	اعجاب
بازار قیصریه		۰,۰۳۹۰۷۴	۰,۰۳۶۴۲۹	۰,۰۳۶۴۲۹
عمارت عالی قاپو		۰,۰۲۵۶۶۱	۰,۱۴۲۱۸۹	۰,۲۳۶۴۳۱
مسجد امام		۰,۲۹۱۸۶۴	۰,۰۸۴۹۵	۰,۰۸۴۹۵
مسجد شیخ لطف‌الله		۰,۱۴۳۴۰۱	۰,۲۳۶۴۳۱	۰,۱۴۲۱۸۹
فضای شهری میدان نقش جهان		۰,۱۲۶۸۷۷	۰,۳۰۶۵۶۷	۰,۲۸۳۵۳۹

(نگارندگان)

جدول ۹. ماتریس وزنی معیارها برای اولویت مکان‌های میراثی

معیارها مکان	ارزش اجتماعی- فرهنگی	ارزش علمی- کاربردی	ارزش تاریخی	ارزش احساسی
بازار قیصریه	۰,۱۰۸۸۸	۰,۱۱۸۱۲۱	۰,۱۱۵۸۲۳	۰,۰۳۷۳۱۱
عمارت عالی قاپو	۰,۱۷۴۲۹۸	۰,۱۴۹۴۵۱	۰,۱۷۹۱۸۸	۰,۱۳۴۷۶
مسجد امام	۰,۱۰۲۸۵۵	۰,۱۲۴۴۵۴	۰,۰۸۹۹۳۶	۰,۱۵۳۹۲۱
مسجد شیخ لطف‌الله	۰,۱۱۳۹۶۶	۰,۱۰۷۹۷۴	۰,۱۱۵۰۵۳	۰,۱۷۴۰۰۷
فضای شهری میدان نقش جهان	۰,۳۰۵۹۱۸	۰,۲۳۱۷۷۴	۰,۲۰۲۷۳۱	۰,۲۳۸۹۹۴

(نگارندگان)

جدول ۱۰. ترتیب اولویت مکان‌های میراثی در مدل ANP

مکان	بازار قیصریه	عمارت عالی قاپو	مسجد امام	مسجد شیخ لطف‌الله	فضای شهری میدان نقش جهان
امتیاز نهایی	۰,۴۰۷۷۴۱	۰,۸۸۷۶۳۴	۰,۴۷۱۰۴۳	۰,۷۱۴۳۹۷	۱,۰۰۰۰۰۰
اولویت	۵	۲	۴	۳	۱

(نگارندگان)

مطالعه، می‌توان به این موارد اشاره کرد (جدول ۱۰)؛ فضای شهری میدان نقش جهان در اولویت اول، عمارت عالی‌قاپو در اولویت دوم، مسجد شیخ لطف‌الله در اولویت سوم، مسجد امام در اولویت چهارم و بازار قیصریه در اولویت پنجم به‌لحاظ ارزشی قرار دارند. اولویت ارزش‌های هر یک از مکان‌های میراثی، نشان از اولویت مداخله در خصوص سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها است.

بحث و تحلیل

هدف از پژوهش حاضر، بررسی و اولویت‌بندی ارزش‌های مختلف مستتر در میراث معماری و شهرسازی مجموعه میدان نقش جهان با استفاده از نظر متخصصین حوزه بود. در این راستا، بعد از بررسی ادبیات موضوع و تبیین یک دسته‌بندی کامل از ارزش‌ها از دیدگاه اندیشمندان مختلف موضوع، پرسش نامه‌ای مشتمل بر هر یک از ارزش‌ها و زیرارزش‌ها در ارتباط با عناصر مورد مطالعه تبیین شد. در واقع یکی از نقاط قوت پژوهش حاضر در ارتباط با سایر پژوهش‌های صورت‌گرفته را می‌توان در نظر گرفتن تمام ابعاد ارزش و نه فقط یک یا دو بعد خاص در نظر گرفت. نظر به این نکته، حائز اهمیت است که هر یک از ابعاد ارزش به‌نوبه خود، مستلزم روش‌های خاص برآورد و اندازه‌گیری است؛ به‌عنوان مثال در رابطه با ارزش اقتصادی، روش‌های مختلفی مانند هزینه-نگهداری، ارزیابی هدانیک، ضریب لئونتیف و ... وجود دارند و یا جهت ارزیابی ارزش از بعد اجتماعی می‌توان از روش‌های مختلفی مانند مشاهده‌ای، قوم‌نگاری، مردم‌نگاری، شناختی و غیره استفاده کرد. با این حال، تشخیص این مسأله که کدام یک از

ابعاد از اولویت بررسی برخوردار هستند، خود مسأله مهم‌تری است که باید به آن پرداخته شود؛ چرا که ارزیابی هر یک از ابعاد، بسیار هزینه‌بر و زمان‌بر است. در پژوهش حاضر از آنجا که پرسش‌نامه‌ها توسط متخصصین موضوع و آشنا با میدان نقش جهان و ارزش‌های مختلف آن پر شدند، این ارزیابی‌ها از اعتبار و دقت برخوردار هستند؛ این خود نقطه قوت دیگر پژوهش حاضر است. از طرفی، استفاده از روش ANP جهت مقایسات زوجی، این امکان را فراهم می‌کند که هر یک از زیرارزش‌ها در ارتباط و مقایسه با زیرارزش‌های دیگر بررسی شوند؛ چرا که ارزش‌ها و زیرارزش‌ها در مسأله میراث، در ارتباط تنگاتنگی با هم قرار دارند. نتایج حاصل از بررسی‌ها و مقایسه‌ها مشخص کرد که فضای شهری میدان نقش جهان به‌لحاظ ارزش‌های مورد بررسی، بالاترین امتیاز را گرفته است. در ارتباط با ارزش اجتماعی-فرهنگی؛ عمارت عالی‌قاپو، مسجد شیخ لطف‌الله، بازار قیصریه و مسجد امام به‌ترتیب بیشترین تا کمترین امتیاز را کسب کرده‌اند. در ارزش علمی-کاربردی؛ بعد از کلیت میدان، عمارت عالی‌قاپو، مسجد امام، بازار قیصریه و مسجد شیخ لطف‌الله به‌ترتیب بیشترین تا کمترین امتیازها را آورده‌اند. در رابطه با ارزش تاریخی؛ عمارت عالی‌قاپو، بازار قیصریه، مسجد شیخ لطف‌الله و مسجد امام به‌ترتیب بیشترین تا کمترین امتیازها را داشته‌اند و در بررسی ارزش احساسی نیز مشخص شد که مسجد شیخ لطف‌الله، مسجد امام، عمارت عالی‌قاپو و بازار قیصریه به‌ترتیب بیشترین امتیازها را کسب کرده‌اند. این نتایج، اولویت اقدام جهت بررسی و برنامه‌ریزی در ارتباط با هر یک از ابعاد ارزش را مشخص می‌کنند.

نتیجه‌گیری

میراث معماری و شهرسازی هر ملت و سرزمینی، نشانگر فرهنگ، آداب‌ورسوم و عقاید آن جامعه است. ارزیابی ارزش‌های میراث فرهنگی، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است؛ چرا که با ارزیابی ارزش‌های میراث، نوع برخورد و مداخله در حفاظت، میزان سرمایه‌گذاری‌های فعلی و آتی و نحوه و میزان بهره‌گیری افراد و گروه‌های مختلف مخاطب میراث فرهنگی، سمت و سوق می‌یابد. از طرفی، استفاده از ارزش‌های مختلف میراث فرهنگی در زمان حال به‌نحوی که به سهم آیندگان لطمه‌ای وارد نسازد و در راستای توسعه فرهنگی پایدار باشد، بدون امر ارزیابی و تعیین اولویت‌های مداخله و برنامه‌ریزی، امکان‌پذیر نیست. پژوهش حاضر، با هدف بررسی اولویت‌بندی ارزش‌های میراث معماری و شهرسازی مجموعه میدان نقش جهان اصفهان از دیدگاه متخصصین، با استفاده از روش ANP انجام شد. جهت پاسخ به پرسش پژوهش تحت این عنوان که «اولویت‌بندی ارزش‌های میراث معماری و شهرسازی مجموعه میدان نقش جهان اصفهان از دید متخصصین به چه صورتی است؟»، از ابزار پرسش‌نامه استفاده شد که ۳۰ نفر از متخصصین حوزه مرمت، معماری و شهرسازی آشنا و درگیر با میدان نقش جهان آن را تکمیل کردند. نتایج حاصل از تحلیل با استفاده از روش ANP، نشان دادند که فضای شهری میدان نقش جهان، اولویت اول، عمارت عالی‌قاپو در اولویت دوم، مسجد شیخ لطف‌الله در اولویت سوم، مسجد امام در اولویت چهارم و بازار قیصریه در اولویت

پنجم به لحاظ ارزشی قرار دارند. اولویت ارزش‌های هر یک از مکان‌های میراثی، نشان از اولویت مداخله در خصوص سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها است. نکته قابل توجه در این پژوهش، تأکید بر اهمیت شناخت ارزش‌های میراث معماری و شهری مجموعه میدان نقش جهان اصفهان و اولویت‌بندی ارزش‌های میراثی آنها بود؛ به‌طوری که در نحوه کاربری ارزش‌ها به لحاظ کمی و کیفی، مسیر جدیدی گشوده شد. این پژوهش تلاش دارد بر این موضوع تأکید نماید که یکی از روش‌های سیاست‌گذاری، رجوع به ارزش‌های موجود در میراث معماری و شهری بوده و این مهم می‌تواند جوهره اصلی منابع میراث را به منصفه ظهور برساند. توجه به اولویت‌بندی ارزش‌های مکان‌های میراث می‌تواند ضمن رفع نمودن اهداف معمول آن، موجب صیانت و حفاظت بیش از پیش منابع میراث شود؛ رابطه‌ای که زمینه‌ساز حفاظت پایدار خواهد بود و هم‌چنین بستر لازم را برای بررسی دقیق‌تر موضوع نقش ارزش‌های میراث معماری و شهری در طرح‌های توسعه شهری فراهم می‌سازد.

پی‌نوشت

1. Escarpment Mine Project
2. Lansdowne Park
3. Tyron J. Venn & John Quiggin

منابع و مآخذ

- حجت، مهدی. (۱۳۸۰). میراث فرهنگی در ایران، سیاست‌ها برای یک کشور اسلامی. چاپ اول، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور (معاونت معرفی و آموزش).
- حناچی، پیروز و پورسراجیان، محمود. (۱۳۹۴). احیای بافت شهری تاریخی (با رویکرد مشارکت). چاپ دوم، تهران: دانشگاه تهران.
- حناچی، پیروز؛ آذری، عباس و محمود کلایه، سعید. (۱۳۹۲). مدیریت ارزش‌گذاری در بافت‌های تاریخی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (نمونه موردی: مطالعه در محور تاریخی خیابان لاله‌زار). مطالعات شهر ایرانی اسلامی، (۱۲)، ۳۷-۴۴.
- رهنما، محمدرحیم. (۱۳۸۸). «شناسایی نقاط باارزش شهری در مشهد». جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۷(۱۳)، ۱۹۰-۱۵۹.
- زبردست، اسفندیار. (۱۳۸۰). کاربرد فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای. هنرهای زیبا، (۱۰)، ۱۳-۲۱.
- _____ (۱۳۸۹). کاربرد فرآیند تحلیل شبکه‌ای (ANP) در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای. هنرهای زیبا، (۴۱)، ۷۹-۹۰.
- فیلدن، برنارد و یوکیلتو، یوکا. (۱۳۸۶). راهنمای مدیریت برای محوطه‌های میراث جهانی. ترجمه پیروز حناچی، چاپ اول، تهران: دانشگاه تهران.
- معماریان، غلامحسین. (۱۳۸۶). سبک‌شناسی معماری ایرانی. چاپ پنجم، تهران: سروش دانش.
- نژاد ابراهیمی، احد؛ پورجعفر، محمدرضا؛ انصاری، مجتبی و حناچی، پیروز. (۱۳۹۲). ارزش و ارتباط آن با رویکرد مداخله در آثار فرهنگی - تاریخی. فصلنامه علمی-پژوهشی مرمت و معماری ایران، سال دوم (۶)، ۷۹-۹۸.
- Avrami, E. & Mason, R. (2000). **Values and Heritage Conservation**. Los Angeles: The Getty Conservation Institute.
- Dawson, Bruce. (2005). Why are you protecting this crap?: Perceptions of Value for an Invented heritage-a Saskatchewan Perspective. **Value Based Decision Making for Conservation. Canadian Studies Heritage Conservation Program Symposium**. Ottawa: Organized by the School of Canadian Studies Heritage Conservation Program, Carleton University. 1-13.

- De la Torre, Marta. (2002). **Assessing the Values of Cultural Heritage: Research Report**.
- Los Angeles, CA: Getty Conservation Institute.
- Feilden, Bernard. (1982). **Conservation of Historic Buildings**. London: Butterworths & Co (publishers) Ltd.
- Historic Heritage Values Assessment: ADDENDUM2. Escarpment Mine Project. (2010). **Project Report**. L&M Coal LTD.
- Mason, R. (2002). Assessing Values in conservation planning: Methodological Issues and Choices. **Assessing the Values of Cultural Heritage: Research Report**. De la Torre, M. (Ed.). Los Angeles: the Getty Conservation Institute. 5-30.
- Mehdizadeh, Fatemeh. (2011). Prioritization of historic buildings based on their values. **International Journal of Architectural Engineering & Urban Planning**, 21(1), 17-26.
- Ottawa City Council. (2010). **Statement of Cultural Values and Heritage Impact Assessment**.
- **Lansdowne Park Revitalization Project, Project Report**. Ottawa: The City of Ottawa Council.
- Throsby, D. (2006). The Value of cultural heritage: what can economics tell us? **Capturing the Public Value of Heritage: The Proceedings of the London Conference 25-26 January 2006**. Clark K. (Ed.). Swindon, UK: English Heritage. 40-43.
- Venn, Tyron J. & Quiggin, John. (2007). Accommodating indigenous cultural heritage values in recourse assessment: Cape York Peninsula and the Murray-Darling Basin, Australia. **Ecological Economics**, 61(2-3), 334-344.
- Wells, Jeremy. (2010). **Historical Significance through the Lens of Contemporary Social, Cultural, and Experiential Values**. <http://heritagestudies.org/Wells>. (Retrieved 4 October. 2010).
- URL 1: www.citypedia.ir (access date: 1396/08/26).

Received: 2019/05/17

Accepted: 2017/06/24

Assessing the Prioritization of Cultural and Urban Heritages Values of Naghshe- Jahan Square in Isfahan

Mahmoud Ghalehnoee* Mohammad Taghi. Pirbabayi**
 Elnaz Soltanahmadi*** Nassrin Mohsen Haghighi****

Abstract

Each country's cultural heritage indicates culture, history, and background of a nation, which has different social, economic, and historical values. However, the evaluation of the heritages does not take place considering the hidden values in them. Therefore, some values may be ignored in planning for preservation or exploitation of these heritages. On the other hand, budget, time, and workforce constraints necessitate a prioritized action plan. In this regard, it is necessary to provide a special priority of hidden values in heritages from experts' view point in the field of construction, architecture and urbanism to analyze the values of architectural and urban planning values. Naqshe Jahan Square in Isfahan as a valuable heritage with historical, social, cultural, and economic significance should be investigated to determine the priorities of its conservation and planning for its elements. In this regard, the present study with a descriptive – analytical approach and using the questionnaire and by ANP method was tried to identify and prioritize the values of architectural and urban planning values considering the expert's view. The results of this study shows that the urban space of Naghsh-e Jahan square is the first priority, Ali Qapu Palace is the second one, Sheikh Lotfollah mosque is the third priority, the fourth one is Imam mosque, and Qeisariyeh Bazaar is on the fifth place. The value priority of each heritage sites indicates the priority of intervention regarding policy making, planning, and implementing projects.

Keywords: Urban Planning and Architecture Heritages, Intervention Priority, Value Prioritization, Naghshe Jahan Square Elements

* Associate Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan

** Associate Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University

*** M.A., Faculty of Architecture and Urban Planning, Tabriz Islamic Art University

**** M.A., Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan